

УДК 811.111'276.2:575

Кузнєцова І. В.¹

Рябчук О. Т.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-310м НУ «Запорізька політехніка»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ФІТОНІМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Світ рослин безумовно є важливим фрагментом мовної картини світу. Фітонімічна лексика в свою чергу відображає господарську та культурну діяльність народу, систему його цінностей і світосприйняття. Людина, відчуючи себе частиною природи, на початкових етапах свого розвитку знаходилась в повній залежності від існування флори. Назви рослин є носіями символічного змісту завдяки таким їх семантичним ознакам, як багатозначність, образність, імпліцитність змісту. Індивідуальні знання символіки фітонімів формуються переважно на підсвідомому рівні під впливом міфів, легенд, народних пісень, фразеологізмів, звичаїв, обрядів, ритуалів, а також літературних творів. Тому історико-етимологічному аспекту вивчення фітонімів учені приділили більше уваги.

Термін «фітонім» з'явився у 70-х років ХХ століття, саме з цього періоду дане поняття почало активно використовуватися в лінгвістиці. На думку Ю. А. Дьяченко, в науці оформилося як вузьке, так і широке тлумачення зазначеного терміну. Як зазначає С. Шестакова, «фітонім – це власне ім'я будь-якої рослини» [2, с. 45]. Початок вивчення фітонімічної лексики пов'язане з ім'ям Ф. І. Буслаєва. Оскільки в мовознавчій науці немає єдиного визначення назв на позначення об'єктів рослинного світу, такі лексичні утворення іменували порізно: фітонім (О. Абакумова, О. Блінова, С. Бутко тощо), флороназва (В. Пітель). Проте деякі дослідники у своїх розвідках послуговуються не якимось одним терміном, а використовують паралельні найменування: фітонім, фітонімний іменник (І. Клімас), фітонім, флорема, флористична одиниця (К. Акулініна), фітонім, флористична лексема (С. Камаль), фітонім, фітонімічна лексема (Ю. Дьяченко), флоролексема, флоризм, флороназва, флористична одиниця (С. Шуляк), флоролексема, флористичне найменування (І. Коломієць, Д. Уманець). Проаналізувавши ці визначення, кваліфікуємо лексику аналізованого різновиду як фітоніми (терміни флороназва, флоролексема вживаємо як синонімічні).

Згідно Т. В. Анікіної, фітоніми поділяються на групи, в залежності від їх структурних особливостей: однослівні і складні найменування. Група однослівних номінацій включає фітоніми, утворені шляхом запозичення і словотвору. Наприклад, запозичена з грецької мови *chamomile* – *ромашка*. Група складних найменувань включає фітоніми з двох і більше лексичних компонентів. Наприклад, *rubber plant* – *фікус*. У простих фітонімів, утворених за допомогою суфіксації, як похідних афіксів використовуються суфікси *-age* (*lovage* – *любисток*) і *-y* (*barley* – *ячмінь*). Вони характеризуються непродуктивністю. Ще меншою продуктивністю характеризуються субстантивація (*pink* – *гвоздика*, *everlasting* – *цимин*) і скорочення (*lily* < *Lilium* – *лілія*, *elder* < *elder berry tree* – *бузина*) [1, с. 8].

Як відомо, запозичення є широким пластом лексики. Серед можливих типів словоскладання для номінації англійських фітонімів використовуються тільки два. Простим словоскладанням можна утворити такі лексеми: *henbane* – *блекота* (букв. *курка* + *отрута*); *larkspur* – *живокіст* (букв. *жайворонок* + *шпора*); *hawthorn* – *глід* (букв. *огорожа* + *колючка*); *moor-berry* – *журавлина болотна* (букв. *болото* + *ягода*). [1, с. 8].

За ознакою структурно-семантичної організації можна виділити такі тематичні групи назв на позначення флористичних одиниць: а) найменування сукупностей (елементи ландшафту): об'єкти природи, створені без участі людини: ліс – *forest*; об'єкти природи, створені людиною: *cad* – *garden*; б) загальні найменування: *kwiti* – *flowers*; в) власне фітоніми: назви дерев: *sosna* – *pine*; назви кущів: *бузок* – *lilac*; назви ліан: *виноград* – *grape*; назви трав: суходільних: *чистотіл* – *celandine*, *кульбабка* – *dandelion*; водяних і болотних: *комиш* – *reed*; назви квітів: *ромашка* – *chamomile*, *гвоздика* – *pink*; назви городніх культур: *соняшник* – *sunflower*; назви плодів: фруктових дерев: *яблуко* – *apple*; городніх рослин: *морква* – *carrot*; г) партитивні фітоніми (частини рослин): *гілка* – *branch* тощо.

Отже, проведений короткий структурно-семантичний аналіз фітомної лексики, дає підстави твердити, що у ролі об'єктів цих наукових досліджень виступають різноманітні флороназви, які включають родові і видові поняття, в основному вилучені із спеціальних джерел наукової літератури (словників, довідників, науково-навчальних посібників тощо), тобто закріплені за науковою сферою вживання і підпорядковані певній галузі знань. Наведені класифікації флороназв, з одного боку, адекватно відображають екстралінгвільну типологію рослин на рівні буденної свідомості пересічного носія мови, а з іншого боку, вони придатні для власне лінгвістичного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аникина, Т. В. Словообразовательная структура фитонимической лексики в английском и русском языках [Текст] / Т. В. Аникина // Научный результат. Сер. : Вопросы теоретической и прикладной лингвистики. – 2018. – Т. 4, № 4. – С. 3–13.

2. Шестакова, С. Мотивація сучасних українських фітонімів [Текст] / С. Шестакова // Українська мова. – 2010. – № 2. – С. 44–49.